

﴿٣٨﴾ سُورَةُ صَ SÂD SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Mekke'de nâzil olmuştur. Bu sûre-i celilenin başında "Sâd hart fi" olduğu için, bütün sûre bu isimle tesmiye olunmuş. Ayrıca sûre reyî "Dâvûd" da derler. Bu sûreyi celîlede 88 âyet, 782 kelime, 3099 harf vardır.

صَ وَالْقُرْآنِ ذِی الذِّکْرِ 1-

صَ Harfi için mütekaddimin ulemâsı; Hâlik-i Kâinat ile mahbubunun arasında bir şifre gibidir. Biz burada fikrimizi sarf etmeyelim demişlerdir.

Müteahhirin ulemâsı bazı mânâlar vermişler. (Nübüvvetin zahmet-i elemine, tebligâtına sabreden, Habibim Sallâllâhû Aleyhive-sellem. Yahut dâvâyı risalette sadık olan Mahbubum.) demişler.

صَ وَالْقُرْآنِ ذِی الذِّکْرِ Vav-ı kasemdir. Kur'an-ı Azimüşşân'ın azametini beyan etmek için. Hâlik-i Kâinat, Kur'an ile kasem ediyor. Kur'an'ın hakkı, Kur'an'ın sıfatı ise ذِی الذِّکْرِ zikir sahibi olan Kur'an'dır. Yâni va'z-ı nasihat, beyan sahibi Kur'an. Hakkı beyan

etmek, Esmâyı İlâhiyi tâlim eden bir Kur'an'dır. Küfürde olanların dediği gibi sihir, şiir değildir.

O şerefli, şöhretli (nâsihat-ı muhtevi, şeriat ve ahkâmı, va'd ve vaidi ve geçmiş ümmetlerin ibret verici kıssaları gibi, dinde ihtiyaç bulunan şeyleri bildiren) Kur'an hakkı için. Sen, risâletinde sadıksın. Sana söylenen haklıdır. O va'd ve vaid muhakkat yerini bulacaktır.

بَلِّ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ-2

Küfür edenlerin iddia ettikleri gibi değildir. Belki onlar, (iddia ettiklerinin) aksine bir gurur ve tefrika içindedirler. Âllâh-û Teâlâ'ya ve Rasûlûne muhalefet ve adavettedirler. Tekebbüründen, kendini büyük göstermek için tâbi olmak istemiyor. Bu durum her zamanda olduğu gibi, zamanımızda da vardır. Okumuş, biliyor Kur'an nedir. Küfür hayranlığından ahiretini mahvediyor.

Biz Müslüman olduğumuz için, istiyoruz bütün dünyada insanlar Müslüman olsun. Bu Hikmet-i İlâhiye'ye muhaliftir. Cehennemi de dolduracak. Mümin olacak, kâfir olacak ikisi arasında münafık olacak. Zaman-ı Saadet'te bunlar vardı, sonra da vardı, bugün de var, kıyamete kadar devam edecektir. Sifât-ı İlâhiye'nin zuhuru için bunlar lâzımdır.

كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَاَلَاتِ حِينَ مَنَاصٍ-3

كَمْ Ne kadar çok أَهْلَكْنَا helâk ettik, onların emsâllerini مِنْ قَبْلِهِمْ onlardan evvel. مِنْ قَرْنٍ Önceki ümmetlerde, Nûh Aleyhisselam kavmi, İbrahim Aleyhisselam kavmi, emsâlleri gibi.

وَاَلَاتِ حِينَ مَنَاصٍ Azap geldiği zaman نَادَوا nidâ ediyorlar, yalvarırlar, feryâd ediyorlar. Hâlbuki artık kurtulma zamanı değildi. O

zaman halâs zamanı değil. *مَنَاصِ* halas mânâsınadır. *حِينَ* zaman demektir. Sekerat zamanı ruh boğazına geldiğinde veyahut arsayı hesaba gittiğinde yalvaracak fakat o zaman halas zamanı değildir. Azabını görecek.

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ 4-

وَعَجِبُوا Taaccüp ediyorlar. *أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ* İçlerinden kendilerine uyarı da bulunan, inzar eder bir peygamberin gelmesini acaip görüyorlar. *وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ* O kâfirler taaccübünden dolayı derler. *سَاحِرٌ كَذَّابٌ* "Bu pek yalancı bir sihirbazdır. Hakikat değildir.

أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ 5-

أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ Bizim birçok ilâhlarımız var. (Yalnız Harem-i Şerif'te 360 put vardı.) *إِلَهًا وَاحِدًا* Bütün ilâhları bir tek İlâh mı yapıyor? *إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ* Bu hakikaten şaşılacak acaip bir şeydir. Biz bunu kabul edemiyeceğiz."

Bunun üzerine Kureyşi müşrikler toplandılar. Ömer bin Hattap Radyâllâhû Anh, İslâmiyetini izhar ettikten sonra, "**elyevme intesafe minnê**" "Mekke'nin yarısı gitti" dediler.

"Ne yapalım?" dediklerinde, topluca, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in amcası Ebû Talib'in yanına gittiler. Ona dediler. "Sen bizim büyüğümüzsün, şerifsin. Görüyorsun kardeşinin oğlu bize ne yapıyor, putlarımızın aleyhinde bulunuyor. Sen mâni ol da bundan vazgeçsin."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de "Ben onlara bir şey demiyorum. Yalnız hep beraber, **Lâ ilâhe illellâh Muhamme-**

dürrasülüllah diyerek tasdik edelim” diyorum. Böyle dedikten sonra,

وَأَنْطَلَقَ الْمَلَأَ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى الْهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ 6-

Intelâk; Açıldı. **Mele**; cemaat. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem’in Kelimeyi Tevhidi teklif etmesi üzerine, o cemaat hemen kalktılar. Birbirlerine dediler; **“AN AMŞUWA”** Haydi yürüyünüz.” **İçlerinden ileri gelenler, (birbirlerine) “Haydi yürüyün, mâbutlarımıza (ibadette) şebât edin. (Amcası da tesir edemiyor ona)”** dediler. **İN هَذَا لَشَيْءٌ** “Bu bir şeydir ki bizden kast olunmuş, olacak başımıza gelmiştir. Onun için gidiniz, buradan bir çare bulamadık.

مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ 7-

Hiç işitmedik böyle 360 putu kaldırıp da birdir İlâh desin. Son gelen milletlerden, yahudi ve hıS ristiyanlardan da bunu işitmedik. İN هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ Bu ancak bir iftira uydurmadan başka bir şey değildir” dediler.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırרהül Aziz buyuyor. Karanlık, yarasa kuşundan ayrılmadı. Bütün dünya ziyâdâr oldu, yarasa kuşu öyle kalır. Çünkü fitratı bozuk olduğundan, yarasa kuşu nûru görmez.

ءَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابٌ

ءَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا Hemzeyi istifamdır. İçimizden Kur’an, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem’e mi indirilmeliydi?

Yetim-i Ebi Talip diyorlardı. Aramızda bu kadar Kureyşilerin eşrafı var, niçin bu ileri gelenlere gelmiyor da ona mı gelecek? Âllâh CelleCelâilûhû emrediyor. **بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي** Onlar, Kur'an ve vahyimizden şüphe içine düştüler. (Yâni içlerinde doğru bilenler var fakat şüpheye düşüyorlar. **بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابٍ** Belki azabımızı henüz tatmadıkları için böyle söylüyorlar, ileride azabı tadınca görecekler.

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ۙ 9-

Vehhâb olan, sualsiz ihsan eden, Aziz olan, galip olan, Âllâh-û Teâlâ'nın hazinesi onlara mı bırakılmış? Cenâb-ı Hak'kın hazinesi, Âllâh'ın iradesine tâbidir. Hazîneyi İlâhiye onların eline mi bırakıldı, onlar kimi isterlerse peygamberlik ona verilsin? Peygamberlik ancak Cenâb-ı Hak'kın lütfu ile zuhur eder.

أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ۙ 10-

أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا Yâhut göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü onların mı? Hükümranlığı onların elinde midir? **فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ** Öyleyse sebepleri tedarik etsinler de göğe yükselsinler. (Orada işleri tedbir etsinler. Peygamberliği dilediklerine versinler.)

جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ ۙ 11-

جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların itirazı kıymetsizdir. Senin tebliğ ettiğin dinin aleyhinde olanlar, za-yıf bir cünd, cemaattir. **مَهْزُومٌ** Derme çatma hiziplerden müteşekkil

bir ordudur. **مِنَ الْأَحْزَابِ** Sözlere aldırış etme, yardımcın Benim. Teşekkül eden zayıf hiziplerdir.

Bir peygambere isyan, bütün peygamberlere isyandır. Bir peygamberi tanımamak, bütün peygamberleri tanınmamaktır. Peygamberlerin hepsinin tebliğ ettiği, Vahdaniyet-i İlâhiye'dir.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ-12

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ Senden evvel Nûh Aleyhisselam'ın kavmini tekzib ettiler. Âllâh, onları tufan ile mahvetti. **وَعَادٌ** Âd kavmi, Hûd Aleyhisselam'ı tekzib ettiler. Âllâh-û Teâlâ, onları rüzgâr ile mahvetti. **وَفِرْعَوْنُ** Fir'avn kavmi, Mûsâ Aleyhisselam ile kitâbı tekzip etti. Âllâh CelleCelâlûhû, onları denizde gark etti. **ذُو الْأَوْتَادِ** kuvvet sâhibi Fir'avn'ın, kazıklar sahibi olarak vasıflandırılması; haşmet va saltanat sâhibi olması, cezalandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kaziğe bağlayarak işkence etmesi bulunmasındandır.

وَتَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ الْأَحْزَابِ-13

وَتَمُودُ Sâlih Aleyhisselam'ın kavmi de Âllâh'a isyan ettiler. Cenâb-ı Hak, Cebrâil Aleyhisselam'ın sayhası sedâsı ile helâk etti. **وَقَوْمُ لُوطٍ** Lût kavmi de peygamberleri Lût Aleyhisselam'a isyan ettiler. Âllâh, taş yağdırmak ve alt üst etmekle azaplandırdı. **وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ** Eyke; Meşe ormanlığı. Şuâyip Aleyhisselam'ın kavmi. Eyke halkı, peygamberlerine isyan ettiler. Eshâbü zulle, bir siyah yah bulut göründü, yağmur bulutu zannettiler. Hâlbuki ateşle dolu

idi, onunla helâk etti. **أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ** İşte peygamberlere karşı oluşturulan bütün bu hiziple hepsi de mahv-u perişan olup gittiler.

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen müteessir olma. Senin karşına çıkanlar da helâk olup gidecekler. Sana iman edenler ise galip gelecekler. Neticede sana iman edenler Âlâyı İlliyyin'e kavuşacaklar. Düşmanların da esfelinde ebedi azap görecekler. Dünya hayatı imtihan âlemidir.

14- إِنَّ كُلُّ إِلَّا كَذَّبَ الرَّسُلَ فَحَقَّ عِقَابُ

Onların her biri, gönderilen peygamberleri yalanladılar da bu yüzden (kendilerine) azabım hak oldu. (Birinin tekzibi, hepsinin tekzibidir.)

15- وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ

Bu müşrikler senin zamanında neyi bekliyorlar? Onlar da nihayet tek sayhayı bekliyorlar. Sayhadan sonra bir fevak yok. Yâni ahirete gittikten sonra bir daha dünyaya dönüş yok. Azap geldikten sonra geri dönüş yok. Bugün mümkün ise imanlı iyi ameller yaparsa halas olur. Değilse oradaki ebedi azabın sayhalarının faydası yok.

16- وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنًا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ

Kâfirler (istihza ile) "Ey Rabbimiz, hesap günü gelmeden önce (o va'dettiğin azaptan) nasibimizi (yahût amel defterimizi) ta'cil et de görelim" dediler.

17- اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ

إِصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sabret onların sözlerine. وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ Yukarıda birkaç peygamberin ahvâlinden beyan buyruldu. Bu açıklamalardan maksat, onların faziletlerini, büyüklüğünü, sabr-ı tahammül-lerini bildirmek. Bir de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, müşriklerin eziyetlerine sabr-ı tahammül etmesi tavsiye edilmekte. Âyette; Rasûl-û Ekrem'e teselli, kâfirlere ise tehdit var.

وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ Bizim abdimiz Dâvûd. Ta'zim içindir. Meselâ Camiye Beytullah, Kâbeye Beytullah derler. Burada da "bizim kulumuz." Dâvûd Aleyhisselam'ın ahvâlini beyan ediyor. Dâvûd Aleyhisselam, Nezd-i İlâhi'de makbul bir peygamber olduğu halde, bu kadar azamet-i mucizeleri Nezd-i İlâhi'de olduğu halde, ufak bir zelleden dolayı muâteb oldu ve hatta meleklerin tevbihine maruz kaldı. ذَا الْأَيْدِ el, kuvvet sahibi. O kadar ibadet ederdi ki bir gün iftar, bir gün oruç yâni gûnaşırı oruç tutardı. Gecenin ancak üçte birinde uyur, kalan saatlerini hep ibadetle geçirirdi. Peygamberliği ile beraber hükümdarlığı da vardı. إِنَّهُ أَوَّابٌ Daimâ Âllâh'a rucû eder, inâbe ve istiğfar eder. Kuvvetli idi ibadette ve zikir, fikirde.

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ -18

إِنَّا سَخَّرْنَا Halik-i Kâinat buyuruyor, Dâvûd Aleyhisselam hakkında. Biz Azimüşşân müsahhar ettik. Zelil yani muti yaptık, الْجِبَالَ dağları emrine muti yaptık. مَعَهُ يُسَبِّحْنَ Onunla beraber tesbih ederlerdi. بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ Akşam ve kuşluk vakti, onunla beraber dağlarda tesbih ederlerdi.

وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَّهُ أَوَّابٌ -19

مَحْشُورَةً Havadaki kuşlar, onun sadasına musahhar olurlar. كُلٌّ Kuşları da toplar, onunla beraber zikrullâh ile meşgul olurlardı. أَوَّابٌ Hepsi, dağlar ve kuşlarla, لَهُ Dâvûd Aleyhisselam için tâatına rucû ederdi. Dâvûd Aleyhisselam ile birlikte Âllâh'ın taatına rucû ederlerdi.

وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَضَّلَ الْخِطَابِ -20

وَأَتَيْنَاهُ Onun mülkünüde kuvvetlendirmiştik. وَالْحِكْمَةَ Ona hikmeti verdik. (Hikmet tefsirlere göre; Zebûr, İlâhi kitâbı, Şeriat ilimleridir yahut nübüvveti verdik yahutta kemâl-i ilim ile amel verdik. Bunların hepsi hikmete dâhildir.) وَفَضَّلَ الْخِطَابِ Öyle bir hitab verdik ki sözler, fâsıl olurdu hasımların arasında.

Bu azamet ve nimetlerle olan Dâvûd Aleyhisselam, ufak bir zelle ile Cenâb-ı Hak'ın itâbına mahzar oldu.

İtâba, niye sebep oldu, itap nasıl oldu? Beyan ediyor.

وَهَلْ آتَيْكَ نَبِيُّ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ -21

وَهَلْ آتَيْكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem sana bildirmiştim, نَبِيُّ الْخَصْمِ hasım, düşmanların, dâvâlı ve davacının haberlerini. إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ Ma'bedin duvarına tırmanıp Dâvûd Aleyhisselam'ın yanına girmişlerdi.

Dâvûd Aleyhisselam vaktini dörde taksim etmişti. Bir gününü kazâ hüküm, hasımların arasını faslederdi. Bir gün ehl-i ayaliyle beraber bulunurdu. Bir gün tesbihatla dağa çıkardı. Dağlar, kuş-

larla beraber zikrullah ile meşkûl olurdu. Bir gün de mihrabın yanında bir odası vardı. Emrederdi yanıma kimse gelmesin. Orada tenhâ, Âllâh ile kendi arasında zikrullah ile meşkûl olurdu.

O dördüncü gün ki halvet tayin etmiş, kimse yanıma gelmiyor. Bu halde iken odasına girilmişti. Baktı ki iki kişi yukarıdan indiler yanına geldiler. Bu şekilde ansızın gelince, kim olsa aniden olunca korku hâsıl olur. Dâvûd Aleyhisselam'da da korku ürperme hâsıl oldu.

إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا 22-
عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ

İz Dâhil oldular o iki kişi, Dâvûd Aleyhisselam'ın yanına. Kapıdan, duvardan değil damdan girdiler. فَفَزِعَ مِنْهُمْ Dâvûd Aleyhisselam korktu onlardan. Gelenler de Dâvûd Aleyhisselam'ın halinden korktuğunu anladılar. قَالُوا لَا تَخَفْ Dâvûd Aleyhisselam'a korkma dediler. خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَی "Biz iki hasım davalı davacıyız. Birimiz diğerine zulüm etmiş. بَعْضٍ عَلَی "Senin yanına geldik ki aramızı hak ile fasa lededin, hükmedesin. وَلَا تُشْطِطْ "Haktan uzaklaşma, وَاهْدِنَا bizi yetiştir, irşat et. إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ "Bizi doğru yola sevket" demişlerdi.

O gelenlerin birisi davayı açıyor.

إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا 23-
وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ

İn Hâzâ Axi Le Tisev ve Tisevun Neceve ve Li Neceve vâhide fâkalâ Akfilniha "Bu benim din kardeşimdir. İN Hâzâ Axi Le Tisev ve Tisevun Neceve ve Li Neceve vâhide fâkalâ Akfilniha Onun doksan dokuz koyunu var, benimse bir

tane koyunum var. Böyle olduğu halde, فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا bana diyor ki; Beni kefil yap, kefil-i mâlik yap. Bu koyununu da yani onu da bana ver” diyor. Sonra sözle de kalmıyor. وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ (Benden kuvvetli,) konuşmamızda beni altetti. (Muhalefet edemedim, vermeye mecbur kaldım diye da’vasını anlattı.)

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعَجْتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ -24
لِيَبْغَىٰ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ
مَّا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ

قَالَ Dâvûd Aleyhisselam, davacıları dinledikten sonra dedi. لَقَدْ ظَلَمَكَ “Hakikaten sana zulüm etmiştir. (99 koyunu olduğu halde, senin bir tane olanı niye alıyor?) بِسُؤَالِ نَعَجْتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ Senin koyununu alıp koyunlarına katmakla hakikaten zulüm etmiş. Doğrusu ortakçılardan çoğu, birbirlerinin haklarına tecâvüz ederler. وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ Doğrusu ortakçılardan çoğu, birbirlerinin haklarına tecâvüz ederler. لِيَبْغَىٰ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ Ancak imân edip de sâlih ameller işleyenler müstesnâ. Bunlar da ne kadar az” dedi. Dâvûd Aleyhisselam, kendisini denediğimizi sandı da Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Âllâh’a yöneldi.

Aliyyibni Ebi Talip Kerramellâhü Vecchêhû. Her kim ki kassas vâizler, Dâvûd Aleyhisselam’ın hadisini bozuk olarak, değiştirerek söylerse ben ona 160 değnek vururum. Çünkü bir peygambere iftiradır.

وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ Zannetti Dâvûd Aleyhisselam, biz onu fitneye ika ettik bu hanımın nikâhından dolayı. فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ Mâğfireti Rabbinden talep etti وَخَرَّ رَاكِعًا sâciden düştü, başı aşağıya rukû

ve sükûde. (Tefsir diyor ki 40 gün ağlamaktan başka bir şey yapmadı, 40 günün akibinde Cenâb-ı Hak'ın lütfu zuhur etti, emir geldi.)

Rukûya sacid olarak başını indirdi, وَأَنَابَ ٱللَّهِ'ne rucû etti.

فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ -25

وَإِنَّ فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ Biz mağfiret ettik, o hatasını zellesini. وَأَنَّ Muhakkak لَهُ Dâvûd Aleyhisselam için var عِنْدَنَا nezdimizde, لَزُلْفَى takarrub var. ٱللَّهِ CelleCelâlûhû emrediyor. Benim yakım nımdır. Bana yakındır. وَحُسْنَ مَآبٍ Âhirette de en iyi bir makamı vardır.

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا الْحِسَابَ -26

يَا دَاوُدُ Ey Dâvûd Aleyhisselam إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ Biz Azimüşşân, seni yeryüzünde halife yaptık. Halef yaptık, halifetullah. ٱللَّهِ'ne vekil olarak Ahkâm-ı İlâhiye'yi icra etmek.

Cenâb-ı Hak, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e öyle bir kuvvet vermiş ki dört vazifeyi beraber yürütüyor. a) Evvelâ ٱللَّهِ'tan alıyor. Cibril-i Emin vasıtası ile ٱللَّهِ'tan, Kur'ân-ı Azîmüüşşân'ı alıyor. Emr-i İlâhiyi alıyor. b) İkinci vazife olarak Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, ٱللَّهِ'tan aldığı İlâhi kelâmı, Asfâhâb-ı Kirâm'a izah ederdi. Tefsir, açıklama şeklinde mânâ verirfi di. c) Üçüncü vazife Ahkâm-ı İlâhiye'yi icra ederdi. Hırsızın elini kesmek, kâtili katletmek gibi hadleri yapardı. d) Dördüncüsü de kâlbe tasarruf ederdi. Şiddetli küfür içinde yoğrulan bir kimse

huzuruna geldiğinde, derhal imân ederdi. Bu hususlar, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in vazifeleri idi. Hayatının nihayetine kadar devam etti.

Ondan sonra bu vazifeler, Hulefâyî Râşidine intikâl etti. Yalnız birisi; vahiy, munkati oldu. Vahiyden başka diğer üç vazife yâni ahkâmı izah etmek, hüküm etmek ve kâlbe tasarruf etmek. Hulefâyî Râşidin bu üç vazifeyi yaptığı için, Halifeyi Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Halifetullah'tır. Bu dördü, birden icra ederdi. Hulefâyî Râşidin ise bu üç vazifeyi ifâ ederlerdi. Onlar da Halifeyi Rasûlûllâh'tır. Ne zamanki onlar da vefatları ile bu dünyadan ayrıldılar. Hayatta mevcut Ashâb-ı Kiram vardı. İçlerinde bu üç vazifeyi beraber yürütecek sahâbe kalmadı. Bu yüzden vazifeler taksim oldu. Ahkâm-ı İlâhiye'yi, Kur'ân-ı Azimüşşân'ı mânâ ve izâh etmek, Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tefsir edenlere verildi. Bu vazifeyi yapanlar Halifet-i Rasûlûllâh'tır. Kur'ân-ı Azimüşşân'dan Ahkâm-ı Şer'iyeyi çıkarmak da mezhep imamları; İmâm-ı Âzam, Şâfi, Hanbeli ve Mâlikî evsafında olan imamlara intikâl etti. Kalbe olan tasarruf ise Evliyâullah'a verildi. Ahkâm-ı İlâhiye'yi infaz ise; kâtili katletmek, hırsızın elini kesmek de hükümdarlara intikâl etmiştir. Müslümanlara hükümdar olan, Halifetullah'tır. Eğer Ahkâm-ı İlâhiye'yi infaz ederse, infaz vazifesi onundur. Meselâ kâlbe tasarruf ederse, Şâh-ı Abdülkâdiri Geylânî gibi Hâlifet-i Rasûlûllâh'tır. Çünkü o vazifeyi almıştır. Dört mezheb imâmı, onlar da Halifetullah'tır. Çünkü Ahkâm-ı İlâhiye'yi tesbit ediyor, Kur'ân-ı Kerim'den çıkarıyorlar.

فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ İnsanlar arasında hak ve hakikatle hükümünü icra et. Hak ve hakikatle olduktan sonra Hüküm-ü İlâhi olur. Bu olduktan sonra âlem sâlah bulur. وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ

ve hevesâtâ tâbi olma. **فِيضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ**. Çünkü hevese tâbi olmak, insanı Âllâh'ın yolundan çevirir. Dâvûd Aleyhisselam zaten bu emrin aksini yapmaz fakat kıyamete kadar talimattır.

إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ Onlar ki Âllâh'ın yolundan sa-
parak dalâlete girmişler. Yâni imândan yüzlerini çevirmişler. **لَهُمْ**
عَذَابٌ شَدِيدٌ Onlara azab-ı şedid var ki orada ebedi olarak azap
görecekleidir. Halik-i Kâinat bu azabı veriyor, acaba sebebi nedir?
بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ Hesap gününü unutmuşlar ki kıyamet gü-
nüne inanmıyor, inanmadığından kâfir oluyor. Bu yüzden ebedi
azap, cehenneme giriftar oluyor.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا 27-
فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ

Ey kıyamet gününü unutanlar. Biliniz ki **وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ**
bu yerleri ve gökleri, **وَمَا بَيْنَهُمَا** aralarındakini **بَاطِلًا** boş yere,
bâtıl olarak hâlk etmedik. **ذَلِكَ ظَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا** Bu inkâr edenle-
rin zannıdır. **فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ** Veyl olsun. Şiddeti azap
yahut cehennemde bir deredir, azâb-ı şediddir. Bu yüzden inkâr
edenlere ateşten bir helâk vardır.

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ 28-
نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Biz Azimüşşân, **أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ**
imân eden, imanında amel-i salih ile takviye ve tezyin eden kim-
seleri **كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ** yeryüzünde fesad edip de halkı mah-

vedenler gibi mi yapacağız? Hâşâ! Adalet-i İlâhiye'yi inkâr etmek gibi olur. Eğer dedikleri gibi olur kıyâmeti inkâr ederse, Mü'minlerle kâfirlerin, zalimlerle imân edenlerin hiçbir farkı kalmaz. **أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ** Mütteki olan Âllâh'tan korkanlar. Âllâh'tan korkup da nehyinden içtinap eden müttekileri, **كَالْفُجَّارِ** fâcirler, yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız? Âllâh'ın adâletine bu uygun olur mu? Öyle ise muhakkak kıyâmet var, hesap var, azap var. Âllâh-û Teâlâ'nın katında zerre kadar da olsa yapılan iyilikler zâyi olmaz.

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ -29

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem yâni **hüve kitêbün**. Kur'ân-ı Azimüşşân'ı sana inzâl ettik. **إِلَيْكَ** Sana gönderdik bu kitâbı **مُبَارَكٌ** **Mübêrakün kesirul hayru velbereke**, hayr-u berakâtı ziyâde bir kitaptır. **لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ** Onun âyetleri, ibârelerini tefekkür edip ibret almak için gönderdik. **وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ** **Lüb**; iç demektir. İnsanın içi de akl-ı tefekkürüdür. Tefekkür sahipleri tezekkür etsinler, ibret alsınlar. Kur'ân'ı bunun için gönderdik.

وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ -30

وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ Biz Azimüşşân ihsan ettik Dâvûd'a, Süleyman Aleyhisselam'ı. (Dâvûd Aleyhisselam yetmiş yaşında idi, Süleyman Aleyhisselam dünyaya geldi.) Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tedebbür ediyor.

Üç şekilde okunuyor. Birincisi; tecvidine riâyet ediyor, düşünüyor, anladığı kadar tedebbür ediyor. İkincisi; Kur'ân-ı Azimüşşân'ı okuduğu zaman, Huzûr-u İlâhi'dedir. İlâhi huzurda

bu kelimâtı tekrar ediyor. Havas böyle okuyor. Üçüncü olarak; ehassul havas ise kendini hiç biliyor. Ağzından dudaklarından çıkan Kelâm-ı İlâhi, Âllâh'ın kelimâtıdır, benden zuhur ediyor. Bu düşünce, idrak içinde anlıyor. نَعْمَ الْعَبْدُ Ne iyi bir kuldur, Süleyman Aleyhisselam. Cenâb-ı Hak'ın lütfu, kendi zâtına isnâd ediyor. İyi kuldur çünkü إِنَّهُ أَوَّابٌ daimâ Âllâh'a rucû ederdi. Ruhları, vücutlarından ayrı oluyor. Vücut her şeyle meşkûl olur fakat ruhları, Âllâh ile meşkuldür.

Bâhemekes derhemecê, bâhemekes dermehemekâr

Gûşeyi çesmi bidih cânî bi yâl

Hangi yerde hangi işte olursa olsun, kiminle beraber olursa olsun, onun kalbinin meşkûliyeti Âllâh'tadır.

Cenâb-ı Hak, Süleyman Aleyhisselam'ın ahvâlini beyan ediyor. Cenâb-ı Hak, "ni'mel abdü" diyerek Süleyman Aleyhisselam'ı senâ ediyor, ufak bir şeyle muâtap oluyor.

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ -31

Dâvûd Aleyhisselam'dan kalma, 1000 adet at vardı muharebe için. Süleyman Aleyhisselam da bir gazaya çıkmayı niyet etti. Emretti, o atları getirin de onları gözden geçireyim. Atları, huzuruna getirdiler. إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ Arz edildi onun huzuruna بِالْعَشِيِّ akşam zamanı, ikindiden sonra, zevalden sonra. الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ Üç ayak üzerine duran küheylân atlarını, Süleyman Aleyhisselam'ın huzuruna getirdiler. 800 atı gözden geçirince baktı ki güneş kavuştu. Eyvah dedi, Güneş gitti. Evradları vardı, onun zikirleri. Bu benim hakkımda hayırlı değildir. İstiğfar ediyor, rica ediyor Cenâb-ı Hak'tan, Güneş dursun da ben namaz kılayım. Güneş

de durur namazını kılar, ondan sonra "bu atlar benim hakkımda hayırlı değil" dedi.

فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ 32-

Süleyman Aleyhisselam dedi. "Ben sevdim, sevmek istedim." حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي Rasûl-û Ekrem Sal-lâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **El hayru m êkûdün binevâsihel hayr.** "Hayırlar, atın başında bağlanmıştır." Bir âyet-i kerimede de Cenâb-ı Hak buyuruyor. "Düşmanlara karşı kuvveti izhar ediniz ve atı unutmayınız." İşarettir. Her ne san'at çıksın, at hayvanı harbe yarar. Süleyman Aleyhisselam, "Beni bu mal, (at) sevgisi Rabbinin zikrinden alıkoydu." حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ Tâ ki تَوَارَتْ setir oldu güneş, بِالْحِجَابِ perde ile karanlık oldu ve dâua etti. Süleyman Aleyhisselam'ın dâuasını kabul etti Cenâb-ı Hak. Netekim bu Ali Radiyâllâhû Anh'a da vârid olmuştur. İki def'a Güneş tekrar avdet etmiştir.

رُدُّوَهَا عَلَيَّ فَطْفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ 33-

رُدُّوَهَا عَلَيَّ Atlara bakan seyislere hitaben. Atları bana iade ediniz, عَلَيَّ benim yanıma. Atlar getirildikten sonra ne yaptı? بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ Yaklaştı onlara مَسْحًا meshetti, kılıç ile ayaklarını ve boğazlarını kesti.

Atların hem bacaklarını hem boğazlarını kesmesi, dünyayı tahkir içindir. Dünyadaki iyi cins koşu atları, kesilmeden kalan yüz attan üremiştir.

Süleyman Aleyhisselam'ın bu makamını beyan buyurduktan sonra Cenâb-ı Hak emrediyor;

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ -34

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ Celâlim hakkı için. Biz, Süleyman Aleyhisselam'ı imtihan ettik.

Süleyman Aleyhisselam'ın doksan tane haremi vardı. Demiş ki; "Ben bu gece bu doksanının odasına ayrı ayrı gideceğim. On dan sonra doksan erkek evlâdım olur. Büyürler, benimle beraber harbe iştirak ederler." Fakat o sırada "inşâellâh" demeyi unutmuş. Süleyman Aleyhisselam bunun cezasını çekiyor. Sonra hakikaten doksan harem odasına girmiş, seksen dokuzunun hiç birinden evlât zuhur etmemiş, yalnız birisinden bir evlât zuhur etmiş.

وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ İlkâ ettik, bıraktık onun kürsiyi saltanatına bir cesedi, ruhsuz. O hanımı ki vakitsiz evlât doğurmuş ruhsuz, onun cesedini kürsüsüne koydular. Diyorlar ki ثُمَّ أَنَابَ ondan sonra, bunu gördü. Başladı Âllâh'a rûcû etmeye, tevbe ve istiğfar etmeye, ağlamaya. Onun akibinde de;

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ -35

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي Ey Rabbim! Beni mağfiret et diyor ve Cenâb-ı Hak da af ediyor. Sebebin biri budur. İkinci sebep olarak diyorlar ki; Süleyman Aleyhisselam'ın bir oğlu vardı fakat şeytanlar aralarında tezekkür ettiler. Bu oğlan büyürse ihtimâl ki peygamber olur babası gibi ve biz onun emrinde müsahhar oluruz, bu azabı da çekeriz. Süleyman Aleyhisselam'dan hoşlanmıyorlardı. Süleyman Aleyhisselam, onları boş bırakmazdı dâimâ çalıştırırdı. Şeytanlar, Süleyman Aleyhisselam'ın evlâdına tecavüz etmek isterlerdi. Bu

haberi Süleyman Aleyhisselam havadan almıştı, oğlunu bulutların içinde idare etmek istedi. Diyorlar ki; Bu da nübüvvetin kemâline biraz uygun değil. Âllâh'a itimat edecekti. Süleyman Aleyhisselam böyle yaptığı için oğlunun ruhunu havada kabzettirdi. **وَالْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا** Oğlu, onun saltanat kürsüsüne cesedi ruhsuz geldi. Bu iki rivâyet hâdis-i şerife müstenittir. Bir daha da var ki onu pek doğru bulmuyorlar hatta mübalağası vardır.

Süleyman Aleyhisselam bir muharebede bir memleketi fetih etti, oradaki hükümdarın kızını almıştı fakat bu kız putperest idi. Bu kız da zâhiren imân etmişti fakat kalbinde babasının halini tutardı. Babasının sûretini yaptırdı. Sûret, o zamanlar memnû değildi. Süleyman Aleyhisselam bunu biliyordu, memnû olmadığı için bir şey söylemedi. Hanım bununla iktifâ etmiyor da gizli olarak babasının putuna tapıyordu. Bu hususta Süleyman Aleyhisselam'ın malûmatı yoktu, malûmatı olmadığından bir cürüm olmuyor. Mâlûmatı olduktan sonra cürüm olur. Fakat bir peygamberin bu kadar meydan vermesi, elbette bir gubar olur.

Süleyman Aleyhisselam'ın hükümdarlığı, onun hâtemi yüzülünde idi. Hâtemi çevirmesi ile gelirler, emrine uyarlardı. Hatemin üstünde "**Lâ ilâhe illellâh Muhammedûrrasûlûllah**" yazılıydı. Bu kelimeye hürmeten, hatemle ayak yoluna girmezdi. Ailelerinden en ziyâde itimat ettiği bir hanıma, ismini Emine koymuştu. Ona emreder, hazır olur, hâtemi ona verir. O da ağzına koyar, Süleyman Aleyhisselam avdet edince hâtemi ona verirdi. Onun bu ihtiyatını bilen sahrayı cinni bunu anlamıştı. Günün birinde Süleyman Aleyhisselam ayak yoluna girdiğinde, o cinni bir taraftan Süleyman Aleyhisselam şeklinde geldi. Hanımdan hâtemi istedi, aldı, ağzına koyup gitti. Ve hâtemi çevirince cinniler hazır oldu. "Süley-

man Aleyhisselam'ı ayakyolundan çıkınca alın, onu filân denizin kenarına atın" dedi. Hakikaten Süleyman Aleyhisselam'ı aldılar, o denizin kenarına attılar.

Süleyman Aleyhisselam gözünü açtı, bulunduğu yer boş harabe, orada kaldı. Hâtemi olan cinni ise gitti meclise, Süleyman Aleyhisselam'ın kürsüsüne oturdu, başladı konuşmaya. O meclise alışkın olanlar, Süleyman Aleyhisselam'ın olmadığını hissediyorlardı. Süleyman Aleyhisselam'ın çok âlim bir baş veziri vardı, sohbeti terk etmeye başladı. Süleyman Aleyhisselam da denizin kenarında başladı Âllâh'a yalvarmaya. Nihayet bir balıkçı geliyor oraya, Süleyman Aleyhisselam'ı orada görürler. Balıkçıya, "ben burada oturup devam edeceğim" diyor. Balıkçı da "burada bizim işlerimiz var, sana günde iki balık ile bir ekmek vereceğiz" diyor. Süleyman Aleyhisselam bu teklife razı olur. Başlar, orada iş ile meşkûl olur, balıkçılara lâzım olan işi yapıyor. Akşam olunca iki balık ve ekmeğini alır.

Hâtemi elinde olan cinni de bir seyahat yapmak ister. Deniz üzerinde seyahat edecek, seyahat esnası denizin üzerinden geçerken parmağındaki hâtemi denize düşürmüştü. O cinni de havadan, denize düşerken helâk olmuş. Denizin dibine giden hâtemi, balığın birisi ağzına alıp yutar. O balık da sahildeki balıkçının ağına düşer. Balıkçı da akşam olunca, Süleyman Aleyhisselam'ın balığını verirken, hâtemi yutmuş olan balığı veriyor. Süleyman Aleyhisselam, âdeti üzerine balığı temizliyor. Açıp bakıyor, balığın karnından kendi hâtemi çıkıyor. Cenâb-ı Hak'ka şükrediyor. Hâtemi, parmağına geçirdiği gibi doğruca makamına gidiyor.

Bu tefsire göre; **وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ** Onun

kürsisine ilkâ ettik جَسَدًا bir ceset ki sahrâyı cinni; imânı yok, mındar bir cesedi, onun kürsisine koyduk.

وَالْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا üç tevil olur.

Evvelâ vakitsiz doğan çocuk. İkincisi; oğlu öldükten sonra orae ya attılar. Üçüncüsü; sahrayı cinni.

وَهَبْ لِي قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي Dedi; Yâ Rabbi, hatalarımı affet. Bana ihsan et لَّا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي öyle bir mülki, sonra hiç kimseye lâyük olmasın. (Bu zâhiri bir haset gibi oluyor. Bir peygamber, “Yâ Rabbi, bana verdiğini kimseye verme” demez. Süleyman Aleyhisselam bu hükmün, halka hakim olmanın ne kadar acı üzüntülü olduğunu anladı. Ve iman-ı kemalde olmaz yan kimsenin, burada dalâlette gidebileceğini anladı. Öyle ise (Yâ Rabbi, bu mâkamı mevkii benim gibi kemâlde olana ver, imânı noksanda olana verme çünkü dalâlete gider.)

Herkesin kâlbî, onun Süleymân'ıdır. Kâlbine dikkat etmelidir ki sahrayı cinninin ağızına girmesin.

Saltanatta kelle korkusu var, baş elden gider. Ayrıca maneviyat elden gider. Üçüncüsü de hastalıklarla uğraşır can da elden gider. Bunların hepsi saltanatın belâlarıdır. يَا رَبِّ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ “Yâ Rabbi, Vehhâb sensin. Cümlenin murâdını ihsan edicisin” dedi.

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُحَاءَ حَيْثُ أَصَابَ 36-

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ Bunun üzerine Biz Azimüşşân, ona rüzgârı teshir ettik. رُحَاءَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ Rüzgâr, onun emri ile cereyan ederdi. Tatlı tatlı eserek, istediği yere giderdi.

وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بِنَاءٍ وَغَوَاصٍ ۗ-37

وَالشَّيَاطِينَ Şeytanları da müsahhar ettik. Onun emrine mutî ettik, şeytanları kullanır istihdam ederdi كُلَّ بِنَاءٍ binalarda. Süleyman Aleyhisselam, Mescid-i Aksa'yı onlarla yaptı. وَغَوَاصٍ ۗ Denizlerin dibine girer mücevherâtı çıkarırlardı.

وَأَخْرَيْنَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ-38

وَأَخْرَيْنَ Bir kısmı olan şeytanın meraddeleri, daha pis olanları. مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ Demir halkalarla bağlı diğer yaratıkları, onun emrine verdik.

Sonra Biz, emrettik Süleyman Aleyhisselam'a;

هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ-39

هَذَا عَطَاؤُنَا Bu mülk-ü saltanat, şeytanları teshir etmek, rüzgârı müsehhar etmek, sana Bizim ihsânımızdır. فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ Ondan dilediğine ihsan et ve dilediğine etme, tut. İkinci mânâ da; bu "hayır" bağlı olan şeytanlar hakkındadır. Sen istersen bağlı bırak, istersen saliver. Sen hesap olunacak değilsin.

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ-40

وَإِنَّ Muhakkak لَهُ عِنْدَنَا Süleyman Aleyhisselam'a var, nezdimizde onun yüksek kıymeti var. لَزُلْفَىٰ Takarrüb var, Âllâh'a yakındır. Âllâh, lütf-û keremiyle bütün insanlara yakındır. Fakat o kurbiyet başka, bu kurbiyet başkadır. وَحُسْنَ مَآبٍ Akıbet, varacağı güzel bir merci cennetin a'lâsındadır.

Süleyman Aleyhisselam'ın bahsi burada bitiyor.

وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ 41-ط

وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bizim kulumuz Eyyüb Aleyhisselam'ı zikret, onun kıssasından hisse alsınlar. (İshak Aleyhisselam'ın iki evlâdı vardı. Iğs ile Yakup Aleyhisselam. Yakup Aleyhisselam ebûl embiyâdır. Iğs ise makbul bir kişi değildi, babası Yakub Aleyhisselam'a da âsi idi. Iğs'ın bir oğlu oldu Rum adında. Rumlar, onun soyundan gelmektedir.

Eyyüb Aleyhisselam çok zengin, 18 evlâdı vardı. Onun hanımı da Rahime adında, Yûsûf Aleyhisselam evlâtlarındandı. Eyyüb Aleyhisselam'ın sürülerle develeri, koyunları, sığırları vardı. Âllâh CelleCelâlûhû, bu peygamberlerin derecesini yükseltmek için bazı müşkülâtları ihsan eder. Rivayete nazaran birisi, ona müracaat etmiş. Müracaatını kabul etmemiş. Müracaatının şekli de; "Zalim olan hükümdarın yanından beni halas et." O da imkân bulamamış yapamamış. Bu husus, sebep olmuştur imtihan olunmasına diyorlar.

Eyyüb Aleyhisselam, gece gündüz ibadet ederdi. İbadetlerinin nuru, göklere ref olurdu. Şeytanlar haset eder. Melekler, onun devam eden ibadetlerine iştirak ederlerdi. Şeytan da hasedinden çatlamaya başladı. Şeytan müracaat etmiş Cenâb-ı Hak'ka, "bana imkân versen de onun servetine musallat olsam, o zaman senden gafil kalacak" Eyyüb Aleyhisselam, Cenâb-ı Hak'tan hiçbir lâhza gafil kalmazdı. Cenâb-ı Hak da "öyle ise musallat olabilmen için sana fırsat verdim" diyor.

Şeytan da evvelâ develere gidiyor, avaneleriyle beraber. Ahırın çatısı düşer develerin üzerine, hiçbir deve kurtulamaz. Deve güdücüsü sıfatında şeytan, Eyyüb Aleyhisselam'ı ibadette namazd

da bulur. "Sen burada ibadetle meşkulsün ama dam çöktü develek rin üzerine. Telef oldular, tek bir deve bile kurtulamadı. Yalnız ben halas oldum" diyor.

Eyyüb Aleyhisselam da "Cenâb-ı Hak vermiştir, şimdi de aldı" diyor. Şeytan, iki gün sonra koyunlarına musallat oluyor. Aynen develerde olduğu gibi ağılın çatısı çöktü, koyunların hiçbirisi kurtulmadı diyor. Eyyüb Aleyhisselam da insan sûretinde gelen şeytana, "sen de iyi olsaydın ölürdün" diyor.

Ondan sonra, sığırlarına da aynen benzeri telefâtı yapıyor. Eyyüb Aleyhisselam'a gelip haber veriyor.

Eyyüb Aleyhisselam'dan aynen benzeri cevabı alıyor.

Sonra şeytan, Cenâb-ı Hak'ka iltica ediyor. "Eyyüb Aleyhisselam'a mal telefâtı tesir etmedi. Evlâd-ı ayâli zarar görürse tesir eder. Beni onlara musallat et. O zaman senin zikrinden onu alıko-yarım."

Cenâb-ı Hak, ona da fırsat verir. 18 evlâdı, damın altında telef olurlar.

İblis, Eyyüb Aleyhisselam'a gelip haber veriyor. Ona da Eyyüb Aleyhisselam "**innê lillâhi ve innê ileyhi râciün**" diyor, yine ibadetine devam eder.

İblis bu def'a, "evlâtların telef olması da Eyyüb Aleyhisselam'a tesir edip zikrullahtan alıkoymadı. Beni vücuduna musallat et" diyerek Cenâb-ı Hak'tan musallat olma talebinde bulunuyor.

Cenâb-ı Hak da İblis'e imkân veriyor. O da Eyyüb Aleyhisselam'a gidip üfürüyor ve vücûdu şişmeye başlıyor, Eyyüb Aleyhisselam hastalanıyor. Çeşitli hastalıklara müptelâ olmuş. Bir duvarın kenarında kalmış. Hanımı da vefakâr bir kadın hizmetinde bulunur.

Hanım bir gün demiş ki; "Sen peygambersin, bu sefaleti ne zamana kadar çekeceksin? Duâ et de Cenâb-ı Hak, sana şifâ versin." O da cevaben, "ben bu kadar sene sıhhat ve afiyetle vakit geçirdim. Hastalık süresi, sıhhatli zamanlarım kadar olmadı. Ben Âllâh'tan utanırım" demiş.

Bir gün şeytan, avanesini toplamış. "Biz bu kadar zamandır yaptıklarımızla Eyyüb Aleyhisselam'a tesir edemedik. Ne yapalım ki ona tesir edelim?" Onlar da verdikleri cevapta, "Sen, Âdem Aleyhisselam'a hanımı ile tesir etmiştin muvaffak oldun. Eyyüb Aleyhisselam'a da hanımı ile yaklaş" diyorlar.

Şeytan, bu def'a uzak yerden gelen doktor şekline giriyor. Eyyüb Aleyhisselam'ın hanımına rast gelmiş. "Sen ne yapıyorsun?" diyor. Hanımı da "benim hastam var, ona hizmet ediyorum" diyor. Şeytan da "ben doktorum, ilâçlarım var. İster misin hastanın şifâ bulmasını? Hanım da "tabiî isterim, arzum şifâ bulmasıdır."

Şeytan bu sefer, benim yanımda ilâçlarım var, hastalığının tedavisini bilirim. Yalnız bir şartım var. "Benim için koyun kesecek" diyor.

Hanım da Eyyüb Aleyhisselam'a durumu haber verir anlatır. Eyüb Aleyhisselam da haberden müteessir olur. Duâ eder, "Yâ Rabbi artık nihayete geldi."

Hanımına da sen de bana hizmet ediyorsun diye bir minnet yapıyorsun. "Bundan sonra yanıma gelme ve nezrim olsun ki ben iyi olursam, yüz değnek sana vuracağım" diyor.

Hanım da gitti, Eyyüb Aleyhisselam da yalnız kaldı. **إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ** On-
dan sonra başladı duâ etmeye, "Yâ Rabbi, şeytan bana renc ve elem, yorgunluk ve azap verdi" diye duâ ve nidâ etmişti.

Herşey Âllâh-ûTeâlâ'nındır. Böyleiken, Eyyüb Aleyhisselam'ınuğradığı meh şakkatveelemişeytananisbetetmesi, Cenâb-ı Hak'ka karşı olan edebindendi.

Hâlik-i Kâinat, kıyamette ehl-i haşre dört kişi ile hüccet beyan ediyor.

1- Bazıları derler ki; "Yâ Rabbi, bize dünyada o kadar saltanat hükümdarlık verdin ki vakit bulamadık seni tezekkür etmeye." Âlk lâh Celle Celâlûhû, "işte size Süleyman Aleyhisselam. Ona saltanat verdiğimiz halde bizden gafil olmadı" diyecek.

2- Bazıları derler ki; "Yâ Rabbi, bize o kadar fakirlik hâli verdin ki dünyada hiç vakit bulamadık seni tezekkür etmeye ancak bir lokma ile meşkul olduk." Ona da örnek, İsa Aleyhisselam'ı gösteriyor.

3- Sonra bazıları derler ki; "Yâ Rabbi, bize dünyada birçok hastalıklar verdin. Sana ibadet etmeye gözümüzü açamadık" derler. Onlara da örnek, Eyüp Aleyhisselam'ı gösteriyorlar.

4- Bazıları da derler ki; "Yâ Rabbi, bizim zamanımız kölelik ve hapisanelerde geçti. Biz vakit bulamadık, Sana ibadet etmeye." Onlara da Yûsûf Aleyhisselam'ı, Lukman Hekim'i örnek gösterirler.

Eyyüb Aleyhisselam nidâ etti dedi. Yâ Rabbi, **أَنْبِيَّ الشَّيْطَانِ**, şeytan bizi meshetti, bize karşı şeytanın eli geldi. **بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ**. **Nüsub**; hüznün. Hüzn-ü azap ile elem ile geldi. Üzerimize şeytan musahhar oldu. Lütf-û kerem senindir diyerek, başladı Cenâb-ı Hak'ka ilticâ etmeye. Hâlik-i Kâinat da duâsını kabul etti.

أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ -42

أَرْكُضْ Ayağını yere vur. Vurduktan sonra bir çeşme zuhur eder. Tefsirin birisi ise iki çeşme zuhur eder, biri sıcak diğeri so-

ğuk. هَذَا مُغْتَسَلٌ O su ile yıkanırısın, بَارِدٌ serindir, وَشَرَابٌ içilecek sudur.

Sıcak su ile yıkanıp bedenindeki ağrılar dinmiş, soğuk sudan içerek içindeki elemeler zâil olmuş.

Ondan sonra aile geliyor, bir gün onun yerine. Hanım bakıyor ki tanınmayacak bir hal. Yedi sene, yedi ay, yedi gün hasta idi. Eyyüb Aleyhisselam, hanımına "sen ne arıyorsun burada?" Hanım da "burada benim hastam vardı, onu arıyorum." Eyyüb Aleyhisselam da "senin şeytan için kurban kesmek istediğın hasta mı?" diyor. O zaman anlamış ve hanımına sahip olmuş.

وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَى لَأُولِي الْأَلْبَابِ 43-

وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ Biz Azimüşşân, Eyyüb Aleyhisselam'a ehl-i ayâli verdik. (18 evlâdını, Cenâb-ı Hak hayatlandırır verir.) Hem de رَحْمَةً مِنَّا beraberinde daha bir mislini hibe ettik. وَذِكْرَى لَأُولِي الْأَلْبَابِ Bu Bizden rahmet ve ûlil el-bêb için, akli başında olanlara bir tezekkür ibret olmak üzere.

Bu nimetleri gördükten sonra, ailesine ahdedtiği nezrini yapmaya sıra geliyor. Eyyüb Aleyhisselam daha önce, hanımına yüz deynek vurmaya nezretmiş idi. Cenâb-ı Hak emrediyor. Eline yaşı, kurusu karışık, yüz tane sapın bir araya getirilerek, bir def'ada vurulmasını kâfi görmüştü.

وَأَخَذَ بِيَدِكَ ضِعْفًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُتْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ 44-
إِنَّهُ أَوَّابٌ

وَأَخَذَ بِيَدِكَ Al eline ضِعْفًا bir demedi, فَاضْرِبْ بِهِ onunla vur hanıma. إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا Biz Yeminin yerine gelir. وَلَا تَحْنُتْ

نَعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ Azimüşşân, Eyyüb Aleyhisselam'ı sabırlı bulduk. Ne iyi bir kulumuzdur, Eyyüb Aleyhisselam. Âllâh'a dâimâ rucû ederdi.

وَأَذْكُرُ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ-45

وَأَذْكُرُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem izah et, zikret ümmetime, ibret alsınlar. عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ Taat ve ibadette, kuvvet, ulûm ve marifette, şeriat ve dinde basiret sahipleri bulunan kullarımız; İbrahim, İshak ve Yakub'u da yâd et. Hepsi de ibadette kuvvet sahipleri idiler. Gaflet yok, daima Âllâh ile beraber.

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ-46

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ Biz, onları halis yapmıştık. بِخَالِصَةٍ Halis bir ahlâk ile. O da ذِكْرَى الدَّارِ âhireti tezekkür etmek. Bu peygamberlerin, bu derece yetişmeleri İntihab-ı İlâhi'dir. Zikridâr, dâr-ı âhireti tezekkür. Âhireti hatırında tutmak, bir ahlâk onlara vermiştir ki o ahlâk dâîmi idi onlarda. Onun için âhireti düşünmek, ölümü düşünmek, birçok faydaları var ki; tûl-i emeli, hırsı azaltır, ibadeti sağlam yapmaya müştamil olur. Onun için evliyâullah, zikrullahın başında tezekkür-ü mevte âdet yapmışlar.

وَأَنَّهٖمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ-47

وَأَنَّهٖمْ Bu ismi geçen peygamberler, عِنْدَنَا nezdimizde لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ istifâ, ihtibar, ictibâ hepsi bir mânâdır. Biz onla-

rı istifâ ettik, mahlûkatın içinde intihâb ettik. الْأَخْيَارِ Hayırlı kimse-ler, peygamber olarak mahlûkatın içinde intihâb-ı ihtiyar etmiştik.

وَأَذْكُرُ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ 48

وَأَذْكُرُ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ İsmail-i, Elyese-ı, Zülkifl-i de zikret. (Zülkifl'in ismi Bişir'dir. Bişir, Eyyüb Aleyhisselam'ın oğludur. Kifil sahibi yâni kefalet sahibi demek. Rivâyete nazaran birkaç peygambere, kefil olarak yahudilerden halas etmiştir. Hatta 100 peygamber diyorlar. Zülkifl'in peygamberliği hakkında ihtilâf vardır. Veli olduğunda şüphe yok, peygamber olduğunda tereddüt var.) وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ Baştan buraya kadar bahsi geçen peygamberler, Cenâb-ı Hak'kın en hayırlı intihab ettiği insanlardır.

هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ 49

هَذَا ذِكْرٌ Bu senâ, bahisler, ذِكْرٌ mübarek bir zikr-i cemildir. Peygamberân-i İzâm'ın ahvâlidir. وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ Mütteki olanlara hüsnü meâb var. Sonu hayırla nihayetlenir. İttika nedir? Âllâh'ın azabını düşünüp de nehyettiğinden vazgeçmek. Âllâh'ın lütf-û keremini düşünüp de emrini yerine getirmek.

Cenâb-ı Hak, hüsnü meâbı beyan ediyor.

جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْتَحَةٌ لَهُمْ الْأَبْوَابُ 50

Kapıları yalnızca kendilerine açılmış, Adn cennetleri vardır. Cennetin sekiz kapısı var, cehennem yedidir. Cennetin sekizinci kapısı olan tevbe kapısı dâimâ açıktır. Onun için Rahmet-i İlâhiye, gadabını sebkat etmiştir.

51- مُتَّكِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ

مُتَّكِينَ Oturur ittika ederler ehli cennet. فِيهَا Cennette ittika yalnız koltukta olur. Sağ, sol ve arkaya dayanacak bir koltuk. يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ Fâkihenin envânını yiyorlar. Cennette açlık, sıkıntı yok fakat nimetlerin her çeşidi var. O nimetler yeniyor, açlıktan dolayı değil tefekküh, telezzüz içindir. وَشَرَابٍ Çok meyveler ve içecekler isteyecekler.

52- وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ

Ve yanlarında, bakışlarını kasreden (aynı yaş ve güzellikte,) (zevclerinden başkasına bakmayan) güzeller vardır. (Yaşları müsâvi, 33 yaşında olurlar.)

53- هَذَا مَا تُوْعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ

İşte hesap günü için size, Cenâb-ı Hak'kın va'd olunan nimetleri bunlardır.

Kibirle ucup her ikisi de kebâir günahlardandır. Cenâb-ı Hak'kın nimetlerini düşünerek, ehline muhabbet ve zikrullahâ devam etmek suretiyle lütf-u keremiyle kurtuluşa erilir.

54- إِنَّ هَذَا لِرِزْقِنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ

Şüphesiz bu, Bizim (müttekiler için hazırladığımız) hiç tükenmeyecek rızkıımızdır.

55- هَذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ

Bu böyle! Ama azgınlara, tuğyanda olanlara, Âllâh'a inane mayanlara, لَشَرِّ مَاب onlara fenâ bir son var. Müttekilerin hüsnü meâbı, tağî olanların şerri meâbı var. Müttekilerin hüsnü meâbı cennet. Tağîlerin şerri meâbı cehennemdir.

56- جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَيُتْسِ الْمِهَادُ

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَيُتْسِ الْمِهَادُ Onlar cehenneme girecekler. Orası ne kadar kötü bir kalma yeridir. Çok değerli insanlar cehennemden istihaze ederler. Değil ki vücûdunu muhafaza etmek için, belki de Âllâh'ın gazab mahâlli olduğu için. Cenneti talep ediyor, istifâdesi için değil, Âllâh'ın rahmet mahâlli olduğu içindir.

57- هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ

هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ İşte bu gelecek azap tağîlere mahsustur. فَيُتْسِ الْمِهَادُ Tatsınlar, حَمِيمٌ sıcak suya derler. وَغَسَّاقٌ Ehli cehennemin vücûdundan çıkan cerahatlar. Hem de bununla da kalmıyor, ehli cehennemin muhtelif şekillerde cezaları var.

58- وَأَخْرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ

وَأَخْرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ Başka azapları var مِنْ شَكْلِهِ yılanlarla, akreplerle azap ediyor. أَزْوَاجٌ Muhtelif şekillerde azap var, ehli cehennem için.

Ehli cehennem saf saf geliyorlar. Meselâ onları idlâl eden başta kim ise o başta olur. Ondan sonra tâbi olanlar. Cehennemle müvekkel olan melekler. Hâlik-i Kâinat'ın gerek dünyada gerek ahirette, mülkünde olan tasarrufu melek vasıtası ile yapıyor. Cehenneme müvekkel olan meleklerle hazene derler. Hazeneyi cehennem, o küfrün reisleri cehenneme gittiği zaman onlara diyorlar;

هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ -59

هَذَا فَوْجٌ Fevc; cemaat. O kâfir reise tâbi olan cemaatlar, مُّقْتَحِمٌ dâhil olurlar cehenneme مَّعَكُمْ sizinle birlikte. (O kâfir olan reisler, cehenneme girdiklerinde onlara derler. Dünyada sizin peşinizden gidenler, hep beraber idiniz. Onlar da sizin arkanızdan cehenneme girecekler.) فَوْجٌ Bir cemaat ki مُّقْتَحِمٌ dâhil olurlar cehenneme مَّعَكُمْ sizinle beraber.

Bunu işiten baştaki kefereler. Onlara tâbi olanlara derler ki لَا مَرْحَبًا بِهِمْ onların hakkında. إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ Onlara genişlik, ferahlık olmasın. Merhabâ; geniş, ferahlandım. Birisi gelir yanımıza oturunca "merhabâ" diyoruz. Sizin gelişinizle darlaşmadım, sıkıntı çekmedim, genişlendim.

Firavun, tâbi olanlarına diyor. لَا مَرْحَبًا بِهِمْ Onların hakkında. "Onlara genişlik olmasın. إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ Onlar da bizim gibi ehli cehennemdir."

Bunu işiten Fir'avne tâbi olanlar;

قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فَيَسَّ الْقَرَارُ -60

قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ Tâbi olanlar, toplulukta bulunanlar ise belki "size merhaba olmasın. Asıl siz rahat yüzü görmeyin. Dünyada siz, bizi küfür yoluna sevk ettiniz. أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا Bu hale bizi uğratan süren sizsiniz. Siz sebep oldunuz. فَيَسَّ الْقَرَارُ Burası ne kötü bir karargahtır" diyecekler.

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ -61

مَنْ قَدَّمَ لَنَا Fir'avne tâbi olanlar derler. "Yâ Rabbi بِنَا قَالُوا رَّبَّنَا هَذَا بِنَا (iğvê ederek) kim bu azaba uğramamıza sebep olduysa, فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ onun ateşteki azabını iki kat arttır" derler.

وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ 62

وَقَالُوا مَا لَنَا Fir'avne tâbi olanlar bakıyorlar ki Müslümanlar yok oralarda. Kendi kendilerine diyorlar. مَا لَنَا "Ne oldu bize? لَا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ Görmüyoruz bir takım insanları ki biz dünyada iken onları fenâ bilirdik, onlara hakaret ederdik.

أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ 63

أَمْ زَاغَتْ Maskara eder, onları alaya alırdık. أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا Yoksa gözlerimiz onlardan uzaklaşıp kaydı mı?"

إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ 64

إِنَّ ذَلِكَ Bu sözler. Baştakilerin tâbi olanlara, tâbi olanların baştakilere böyle söz söylemesi لَحَقٌّ sabittir, vâki olacaktır. تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ Ehli cehennemin birbirleriyle mücadele ve muhasamaları kesin bir gerçektir.

Ehli cennetin nimetleri, ehli cehennemin azaplarını beyan buyurduktan sonra, Nübüvvet takririne geçiyor.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنِّي إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ 65

قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ Ey Habibim Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhi-vesellem, onlara böyle tebligat yap. Ben Âllâh'tan münzir, inzar

edici, mübeşşir de beraberdir. Âllâh'tan gönderilmiş bir peygams berim. Farkımız ise Âllâh-û Teâlâ, bu vazifeyi bana verdi. Âllâh'a isyan edenleri azabı ile korkuturum. İmân edenleri de cennet ile tebşir ederim. وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ Sizin de söylemeniz lâzım gelen budur ki Tevhid-i İlâhiye. وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ Bir mâbûd, bir maksut, bir mevcut yok ancak Âllâh'tır. الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ Vahid'dir sıfatında, hükmünde Kahhar'dır. Cehaletle emrine karşı geleni ve tevbe etmeyeni kahredicidir.

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ-66

Gökleri ve yerleri yoktan var eden O'dur. رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ Göklerin ve yerlerin arasındaki mahlûkatı yoktan var eden O'dur. الْعَزِيزُ Galiptir, mağlup olamayan galip. الْغَفَّارُ İsteddiği kimseyi, evliyâlarının kusurlarını mağfiret eder.

قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ-67

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Âllâh-û Teâlâ'nın birliği, Vâhid-i Kahhar olduğunu bildirdikten sonra, onlara söyle; هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ Bu Kur'ân, Âllâh'tan gelmiş size pek büyük haberdür.

أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ-68

Hâlbuki siz, O'ndan iraz ediyorsunuz, yüz çeviriyorsunuz. İmân etmiyorsunuz.

مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَائِكَةِ إِذْ يَخْتَصِمُونَ-69

Bana hâsıl olan ilim. **Melê**; cemaat, **milyan**; dolu demek. **e'lâ**; yukarı. **Melê-i e'lâ**; meleklerin

cemaatı. إِذْ يَخْتَصِمُونَ Husumet, tartışma, mukabele ederken, Âllâh ile beraber bu mevzuu tezekkür ederken. Ben orada değildim.

إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ -70

إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ Kur'ân-ı Azimüşşân'dan bana gelen mâlûmatı ve benim size söylediklerim, Rabbimden bana vahyolmuş. إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ Çünkü ben nezîr-u mübin, gelecek tehlikeleri apaçık haber verici olduğum içindir ki bana vahyolunuyor.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ -71

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ O zamanlar ki Âllâh CelleCelâlûhû, Melâiket yi Kiram'a emretti ki Sûreyi El-Bakara'nın başında tafsilât geçiyor. Buyurdu; مِنْ بَشَرًا bir insanı خَالِقٌ أَنَّى Ben halkedeceğim طِينٍ topaktan. Âllâh-û Teâlâ, meleklerle emrediyor. Bir beşer ki insanı halkedeceğim. Benim Emr-i İlâhî'mi yeryüzünde tebliğ ederek yaymış olarak. O beşeri halkettiğim zaman,

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ -72

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ Ne zamanki onu tamamlayıp hilkatı tekemmül ettiğinde, وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي içine de ruhumdan nefh ettiğim, üfürdüğüm zaman. (Ruh nedir? Ruh, lâtif bir cisimdir ki insan onunla hayat bulur. Ruhun şekli-i kıyafeti aynen insanın şekli-i kıyafetidir. Aynen elektrik cereyanı gibidir. Cenâb-ı Hak, kendi zâtına izafe ediyor. "Benim ruhum" diyor, bu da ta'zim içindir. Nasıl ki Kâbe'ye, camiye, Beytullah denildiği gibi.) O ruh, bedene üfürül-

düğünde tekemmül ediyor. O zaman فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ derhal ona secdeye kapanın, secde edin.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ-73

Âllâh'ın emrine itaat ettiler. Bütün melekler toptan secde ettiler. (Secdeye giden yerdeki meleklerdir.)

إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ-74

وَكَانَ إِلَّا إِبْلِيسَ Ancak iblis secde etmedi, اسْتَكْبَرَ tekebbür etti. وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ Ve kâfirlerden oldu. (Bunun hikmeti nedir? Melekler, daimâ ibadetle meşkûldür. Bir beşere nasıl olur da secde etti. Melekler, beşer insan neslinden çok isyanlar zuhur edeceğini bildiklerinden "Yâ Rabbi, hilâfet nimetini bize ver" diyerek talep ettiler. Bu istekte isyan değil fakat biraz gubar bıraktığından, Hâlik-i Kâinat da onların bu gubarına karşı إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ "Ben, sizin bilmediğinizi biliyorum" dedi. Ondan sonra Âdem Aleyhisselam'a, kıyamete kadar bütün şeyleri gösterdi. İsimleri bildirdi. İmtihan ediyor melekleri, onların aczini kendilerine gösterecek. Ve Âdem Aleyhisselam'ın da yüksekliğini onlara bildirecek. Âdem Aleyhisselam'ın en büyük fazileti, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in cediti olması kâfidir. Cenâb-ı Hak, meleklerle hitaben; "Kıyamete kadar halk edeceğim her şeyin ismini söyleyin" dediğinde, melekler hayrette kaldılar. "Yâ Rabbi! Sen bize ne bildirmişsen, biz onu biliyoruz." Ondan sonra, Cenâb-ı Hak emretti "Yâ Âdem sen söyle." Ve Âdem Aleyhisselam o zaman her şeyin isimlerini söyledi. Bu imtihanda Âdem Aleyhisselam'ın âlim olduğu zuhur etti. "Öyle ise cehaletiniz olduğu halde Âdem Aleyhisse-

lam'a karşı çıktınız ve ona secde ediniz." Melekler de hepsi birlikte secde ettiler. Yalnız iblis secde etmedi, istikbâr etti, kâfirlerden oldu. Çünkü iblis, meleklerin arasında idi. Binlerce sene aralarında kalmış idi. Bununla beraber nasıl olur da bir secdeyi yapmamakla ebedi rahmetten mahrum kalmış. Bunun sebebi ise; İblis eğer ki meleklerin içinde ibadet ederdi fakat o zamanlarda da kendinde ucu vardı. Kendini, ibadetini beğeniyor, "ne kıymetli bir ibadet yapıyorum" derdi. Bu ucbu da yaptığı her ibadeti iptâl ediyordu. Ondan sonra da kâfir olup gitti.

75- قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ-
كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ

Halik-i Kâinat, hitap etti iblise. مَا مَنَعَكَ Nedir seni men eden, أَنْ تَسْجُدَ secde edesin? لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي Benim halkettiğim bir mahlûka secdeyi emrediyorum. Ne için secde etmiyorsun? أَسْتَكْبَرْتَ Kibirleniyorsun yahut مِنَ الْعَالِينَ Am kûnta zaten kendini büyüklerden sayıyorsun, kendini âli yüce biliyorsun.

76- قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

İblis, Cenâb-ı Hak'ka cevap veriyor. أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ Ben, ondan hayırlıyım. (Hayırlı olan, hayırsız olana secde etmez.) O halde niçin hayırlısın? خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ Beni ateşten halk ettin. (Ateşin ziyası, parlaklığı, cesareti var.) وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ Onu ise çamur, topraktan halk ettin (Toprak ise zelildir, herkes üzerine basarak gidiyor.)

Burada da hata ediyor. Çünkü bütün nimetler topraktan çıkıyor. Ateşin neticesi ne olur, yakıp kül eder, hiçbir işe yaramaz.

Böyle dedi Cenâb-ı Hak'ka karşı. Cezasını buldu.

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ -77

Emr-i İlâhi zuhur etti. Hemen buradan (cennetten, meleklerin arasından, sûretinden) çık! مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ Sen artık kovulmuş birisin. Cezâ gününe kadar lânetim senin üzerindedir, buyurdu.

وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ -78

Benim de lânetim ceza gününe değin üzerindedir.

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ -79

İblis dedi. Ey Rabbim, فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ o halde tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver. (Cenâb-ı Âllâh, kıyamet gününe kadar mühlet verseydi ölümden kurtulurdu, kıyamette ölüm yok.) Hâlik-i Kâinat, duâsını reddetti.

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ -80

إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ -81

Sana mühlet veriyorum ama kıyamete kadar değil, vakt-i ma'lûm ki sûrun üfürülmesine kadar mühlet veriyorum.

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ -82

Bunu işittikten sonra diyor ki; Yâ Rabbi, bu lânet

te giriftar oldum, düşmanım da Âdem'in evlatlarıdır. Yardımın olsun ki ben, onları yoldan çıkarayım. Halik-i Kâinat, ona dünyanın mâl-u servetini gösteriyor. İblis, iyi bir vasıtaadır ama kâfi gelmez, daha isterim diyor. Ondan sonra içkiler, sarhoşluk veren şeyleri gösteriyor. Ona da memnunum, daha istiyorum diyor. Sonra Cenâb-ı Hak, oyun aletlerini gösteriyor. Ona da memnunum ama daha isterim diyor. Ondan sonra hanımların hilelerini gösteriyor. O zaman memnun oluyor. Ben şimdi maksadıma ulaştım diyor.

يَا رَبِّ الْعِزَّةِ لِيَ لَآ أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ İblis diyor. Yâ Rabbi, senin izzet-i celâlin hakkı için. Bu aletler elimde olduktan sonra, ben onların hepsini yoldan çıkarırım, diyor.

83- اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

Ancak onlardan ihlâsa erdirilmiş olanlar müstesnâ.

O vakit Cenab'ı Hak emrediyor,

84- قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ

Âllâh-û Teâlâ, nezdimde sabit olan, Ben hak emrediyorum. Budur ki en ziyade tehdit budur. Ve Ben hakikati söyleyeyim.

85- لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ

“Cehennemini doldururum senden, senin zürriyetinden, ve senden tâbi olan insanlardan” buyurdu.

86- قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ Halik-i Kâinat, tekrar Habibine,

onları imâna davet etmek için buyuruyor ki; Ben, sizi hakka imân etmek için davet ediyorum. Bu davetim bir menfaat, ecr-i ücret karşılığı değildir. Sizden bir ecr-i ücret istemiyorum. Bunu hâlis, Âllâh için söylüyorum. وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ Ben, size kendiliğimden bir şey teklif edenlerden de değilim.

87- **إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ**

Bu Kur'an ancak bütün âlemler için bir zikir, bir mev'izadır.

88- **وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ**

Muhakkak bileceksiniz (hitap kâfirleredir) نَبَأَهُ bu sözün doğruluğunu, بَعْدَ حِينٍ bir zaman sonra çok iyi öğreneceksiniz.

(Kur'an'ın haberleri; ceza, mükâfat, dirilme ve haşir günüdür. Haber verilen zaman ölüm sonrası, kıyamet günü, İslâm'ın hâkimiyeti ve Bedir günü şeklinde yorumlanmıştır.)